

Анатолій ТКАЧЕНКО, Дана ТКАЧЕНКО

РУХ ТЕКСТУ ДО ХУДОЖНЬОЇ ОПТИМАЛЬНОСТІ (на матеріалі видань В. Симоненка)

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Випуск 26.
УДК 821.161.2:82

Ткаченко А., Ткаченко Д. Рух тексту до художньої оптимальності (на матеріалі видань В. Симоненка); 10 стор.; кількість бібліографічних джерел – 20; мова українська.

Анотація. Семіологічне розуміння текстології, абсолютизуючи поняття тексту, залучає і герменевтику, і культурологічний структуралізм та постструктуралізм. Не заперечуючи такого підходу, автори статті розгортають філологічне розуміння текстології як базової галузі літературознавства, особливо актуальної за сучасних умов. Не менш актуальним постає і стилістичний аспект руху тексту до художньої оптимальності. Ці положення проілюстровано аналізом видань спадщини В. Симоненка.

Ключові слова: текст, твір, стиль, авторська інтенція, художньо оптимальний варіант тексту.

Текстологію нині дедалі більше розуміють не як «допоміжну», а як *базову* галузь літературознавства, що досліджує тексти художніх творів з метою їх критичної перевірки, реставрації від чужорідних нашарувань та видання в супроводі коментарів, вивчає історію тексту, встановлює основний текст, простежує його зв'язок із культурологічним контекстом, зважає на інші твори того ж автора і не тільки його, на взаємовпливи естетичних позицій тощо. Виходимо саме з такого філологічного розуміння текстології, оскільки вона аж ніяк не вичерпала своїх можливостей, надто в реаліях української літературно-культурно-мистецької ситуації [1; 2; 3; 7].

Корелюючи цей підхід із семіологічним, співвідносимо першу частину дихотомії текст-читання/текст-письмо (Р. Барт, Ю. Крістева) з традиційним *твором*. Це допоможе уникати плутанини, надто ж у тих випадках, коли «текст» означає буквально все, тоді як є і стильові, й генологічні та інші диференціації. Реабілітуючи творче поняття *твір*, долучаємо сюди й динаміку його попереднього розгортання як авторського (з усіма можливими втручаннями) тексту (ткання), а також наступного рецепційного руху тексту-письма та його інтерпретаційної множини. Відтак одержуємо вже не дихотомію, а тріаду — *текст/твір/текст*. Досліджуючи рух *тексту* від початкових стадій до *твору* і далі, простежуємо його динаміку, включно з авторськими й читацькими інтерпретаціями в нових інтертекстуальних колізіях.

Бібліографія публікацій В. Симоненка і про нього налічує близько 1500 позицій [5] та неухильно зростає переважно в есеїстично-публіцистичному річищі, що посилює потребу системної текстологічної роботи над його спадщиною. Це допоможе заповнити значні прогалини в датуванні, очистити від нашарувань, визначити естетично найдосконаліші варіанти тощо. Пропонуємо фрагмент такої роботи, побудованої на дослідженні архіву В. Симоненка у Відділі рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАНУ; рукописного зошита, що зберігається у фондах

Національного музею літератури України; звукозапису живого голосу автора [6]; прижиттєвих публікацій у газетах «Черкаська правда», «Молодь Черкащини» (позначаємо їх скорочено: *ЧП*, *МЧ*); листів; письмових спогадів; усних свідчень.

Коментар до творів та їх варіантів подаємо у хронологічному порядку. Автор датував їх переважно так: «15. III. 61 р.». Упорядники прижиттєвого та кількох наступних видань дат не подавали; згодом, уже датуючи, почали уніфікувати, а починаючи з видання, здійсненого В. Гончаренком [17], датують арабськими цифрами: 08. 01.1961. Так найзручніше, але і найбільш віддаляє від автографів, а у великій кількості випадків призвело до неправильного датування внаслідок візуальної схожості арабського II з римським 11. Окрім того, за зізнанням В. Гончаренка, датуючи разом із матір'ю В. Симоненка Ганною Федорівною його твори, в тих випадках, коли бракувало рукописних підтверджень, вони вираховували дати самі.

Ми обрали інший варіант: у тих випадках, коли датування підтвержене рукою автора в опрацьованих нами рукописах, а також у разі оперття на прижиттєві публікації в пресі, датуємо, зберігаючи Симоненкову нумерацію місяців римськими цифрами й додаючи в квадративих дужках дві перші цифри, наприклад: 15. III. [19]61. В усіх інших випадках залишаємо уніфікацію попередників, як і перспективу на подальші уточнення. Хронологічний підхід допомагає спостерігати рух тексту/твору/тексту як фрагментованої цілості. Комп'ютерний набір дає технічні можливості науково продемонструвати й авторські *закреплення* та правки. Адже це ще й матеріал для викладання стилістики і текстології.

Застосування традиційних текстологічних понять «канонічний текст», «остання авторська воля», «творча авторська воля» давало змогу виводити на ідеологічно оптимальний, кон'юнктурний текст. Пропонуємо поняття *художньо оптимальний текст*, що дає змогу керуватися філологічними критеріями визначення саме *художньо* (отже, й стилістично) найліпшого з *авторських* варіантів. Виходимо з того, що читач-філолог має

перед собою переважну частину публікованих текстів і, знайомлячись із наведеними варіантами, зможе й самостійно їх порівнювати (рядки нумеровано лише в разі крайньої необхідності).

3 дитинства. Над цим твором автор працював кількома підходами: початок роботи фіксує рукопис № 4¹. Тут дуже багато виправлень. Ось найцікавіші: 31 *Я думав, що краці всього* 32 *Казки, які знає дід* 33 *Про некто страшно, про бога* 34 *Вплітались бої, дороги* 35 *В історії різних бід* 36 *І слухав я мову дідову,* 37 *Вмостившись на рядні* 38 *У нього я вперше вивідав* 39 *Про добрі діла й страшні* 40 *Дитинство ж уже майнуло,* 41 *Мов зайчиком по стіні.* На жаль, це блискуче порівняння до остаточного тексту не увійшло.

Наступну версію вірша, з іншим продовженням та відомим нині закінченням, теж записано в чорновому варіанті (№ 6/18–22). Напевне, саморедагування тривало і при передруку. У першопублікації [11, 71–72] також є стилістичні поліпшення (редактор — В. Затуливітер) порівняно з другим автографом (напр.: *І з люті тупої блід — На мене кричав і блід — ...аж блід; Рубашку, що так до лиця... — Сорочку...; Вмоцусь на коліна в нього... — ...до нього...).* Незрозуміле походження вставки у рядку: *А з півночі десь [за] бураном...* Є й ідеологічна правка: у передостанній строфі замість *Козаки...* — *Богунці...* Двох останніх змін, не зафіксованих у рукописі, не варто приймати.

«Я тобі галантно не вклонюся...» (04. 01.1957). У спогадах С. Буряченка [4, 35], крім деяких пунктуаційних відмінностей, інша редакція 1-го рядка останньої строфи: *І горять, неначе стиглі вишні <...>*. Залишаємо варіант 2-ї збірки [17, 80], оскільки це суто стилістична правка: *І палають, ніби стиглі вишні <...>*. Натомість у новопублікації [9, 161] приймаємо варіант С. Буряченка: *Обвівають маревом видінь* (у всіх збірках — *обв'ивають*).

Мій родовід (23. II. [19]60). №12/32-зворот. Автограф зберігає варіанти пошуків заголовка: *Безсмертні предки (Мій родовід; Я з вами свиней не пас, Маніфест Безсмертя*; а також двох перших рядків: *Знаць чванлива і горда / Спліта родоводів в'язь <...>* (друком стилістично чіткіше: *Вельможі пихаті і горді / Плетуть родоводів в'язь <...>*). Авторське *Мій предок огнем і залізом <...>* фонічно ліпше від редакторського *предок вогнею <...>*.

«В мене усе в родоводі ясно...» [23. II. [19]60]. №12/33–34. Вірш дописано відразу після попереднього як іншу варіацію на тему родоводу. Це дає підстави для гіпотетичного датування. Оpubліковано вперше.

В мене усе в родоводі ясно,

Не треба в архівах збивати пил:
Перший мій предок — то раб нещасний,
Що впав під бичем без сил.
Упав, передавши обиду
Нести нам крізь млу століть.
Та й нині його піраміда
Над Нілом в пісках стоїть [9, 180–181].

«Черевики! Черевики! Черевики — перший сорт!..» (23. II. [19]56). У рукописі (№12/4) без заголовка. В опублікованій у «Спадщині» версії [15; т. 1, кн. 1, 250–251] — заголовок *Черевички*, пізніша дата (22.02.1961) плюс завершальний дистих, що змінює інтимно-танцювальний лад на героїчний. Без цього дистиха закінчення вірша звучить більш зворушливо: *Поможіть же, черевики, це загадку розгадать / Як навчитися галоші нам на серце узувать? // Щоб як повинь в душу рине свіжим струменем п'янким, / Замочить лише галоші, серце ж винести сухим?* Тому завершальний дистих подано лише у примітках: *Отоді я взяв би серце й вирвав гнівно із грудей, / Щоби трупом не ходити у галошах між людей.* Щось від горьківського Данко.

Жорна (15. III. [19]61). В автографі (№12) первинний варіант записано не «щаблями», а катренами. Строфа, що не увійшла (і слушно) до остаточного тексту: *Ех жаль мені, що слів знайти не вмію / Для тих, забутих нами вже давно — / Вони ж, мов камінь, вчеплений на шию, / Фашизм тягли безжалісно на дно.* Первинний варіант завершальної строфи: *Нехай біситься злість ворожа чорна — / Її не збагнуть твоєї боротьби... / Цілую руки, що крутили жорна / Вже на світанні космосу доби!* Друком — очевидне поліпшення.

«Уночі я підслухав, як стогне земля...» (23. XII. [19]61). ЗМЛ/9². Вірш у рукописі закреслено. Нині він ще актуальніший. Оpubліковано вперше.

Уночі я підслухав, як стогне земля,
Як словами-сльозами вона промовля:

— Я красу не ховаю між теплими кронами,
Не давить мені груди важкими колонами!

Не шукайте в безладді каміння сумне,
Не топчіть мою вроду, не крайте мене! [9, 213].

«Задивляюсь у твої зіниці...» (26. XII. [19]61). ЗМЛ/20–21. 1 *Україно, п'ю твої зіниці <...>*. Варіант *Задивляюсь <...>* є в аудіозапису [6] та прижиттєвій публікації (Зміна. — 1962. — № 9. — С. 10.). Інші авторські пошуки: *22 Мозку не шкодуючи і рук — Чуєш — битви споконвічний грук? 27 Іду за тебе 3 друзями іду в жорстоку битву* (двозначність) — *Гримотить над світом люта битва 31 Упаду я крапелькою крові <...> — Я проллюся <...>*.

¹ Відділ рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка. — Фонд 152. — Од. зб. 4. — С. 1. Далі зазначаємо в дужках лише номер одиниці зберігання та сторінку, напр.: 4/1.

² Так скорочено позначаємо зошит В. Симоненка у фондах Національного музею літератури України. Через похилу ризку — номер сторінки.

«Як це чудово і як це знаменно...» (9. I. [19]62). ЗМЛ/26. В автографі два останні рядки закреслено, але вони своєрідно повертають тему (зізнання від супротивного). Опубліковано вперше.

Як це чудово і як це знаменно,
Що очі є в тебе і в мене!

Але ж, моя муко, багато значить —
Ми можемо щодня одне одного бачить!

Образливо тільки, їй-богу,
Що я, окрім тебе, не бачу нікого [9, 220].

«Впало сонце в вечірню куряву...» (16. I. [19]62). ЗМЛ/29. Твір полемічно перегукується зі скептичним монологом одного з персонажів Василя Голобородька, де вичитуємо алюзії з ніцшеанськими та шпенглерівськими «присмерками», а також із повістю А. Шаміссо «Дивовижна історія Петера Шлеміля» (1913), головний герой якої продав дияволу свою тінь: «Сонце було? / Було якесь джерело випромінювання світла, / та й для чого нам сонце, / воно завжди сідає за спиною, / щоб перед нами лягала тінь, / як вічна загадка: хто така людина, / чи ота тінь на землі (всі ми із племені Петера Шлеміля), / чи просто ті, хто перепона на шляху світла. / О це призахідне сонце!». У В. Симоненка також є іронічна притча «Тінь» (18. 03. 1960), а от у цьому вірші («Впало сонце в вечірню куряву») він ще риторично декларував: «Та встає перламутровий ранок / Крізь холодний і злісний рев, / І проміння залізує рани / В закатованих ніччю дерев. // Безпорадні агонії злості, / Злість гармонії не порве! / Сонце ходить до нас не в гості, / Сонце з нами живе!». Рядок *В закатованих* <...> в автографі записано саме так; це і фонічно, і семантично ліпше, ніж *З закатованих* <...> [10, 63], адже *залізує*, а не *злизує*.

«Ти спішила од мене, ти квапилась дужче...». У «Лебедях материнства» [11, 180] пропущено сполучник *й* у рядку «В надвечір'я дзвінке *й* гамірно-шалене», в останньому рядку рукописне «хотілося» безпідставно виправлено на «хотілось»; у «Поезях» [14, 140] помилково набрано «Ти спішила *до* мене...»; В. Гончаренко, а за ним інші упорядники подають дату 16.12.1956, тоді як сам автор датує в рукописі 20. I. [19]62 (ЗМЛ/32).

«Говорю я з тобою мовчки...» В. Гончаренко та ін. помилково датують цей вірш 19.02.1963. Авторське датування — 26. I. [19]62 (ЗМЛ/37).

Піч (28. I. [19]62). ЗМЛ/38–39. У рукописі — інший варіант фіналу: *Ви заходили грітися в хату? / Тепло вам біля печі було? / Бачте, тітка яка багата — / То вас гріло її тепло!* Однак у листі до двоюрідного брата, О.Щербаня, від 9.V.[19]62, тобто за півтора місяця до підписання збірки до друку (27.VI.1962), автор цитує вірш із новою за-

вершальною строфою. Про те, що вона належить Симоненкові, свідчить інший варіант 1-го рядка: *Менше ми тягаря нестимем* <...>. У зб. «Тиша і грім» — *Менше ми гіркоти нестимем* <...> [18, 14]. Можливо, це правка редактора, а радше авторська (в другій верстці), але в будь-якому разі остаточний варіант ліпший, а рукописний усе-таки менш ідеологізований. У тому ж листі ще одна відмінність: у першому рядку 5-ї строфи: *Звично хряпають мляві двері* <...>. У збірці — *грюкають*.

Косар. У зб. «Тиша і грім» [18, 26–27] порівняно звукописом внесено дві слушні правки: замість А. С. Малишко — А. С. Малишкови; замість *Вміє чесний косар-працелюб* — *Вміє щирий* <...> (для уникнення повтору з останнім рядком вірша *Світять чесні його слова*). Упорядники, починаючи з В. Гончаренка, датують вірш 17. 07. 1959. Рядок: *Так свій полудень зустрічати* <...> перегукується з назвою Малишкової збірки *Полудень віку* (1960). Народився А. Малишко 2(15). XI.1912, 50-річний «полудень» зустрів 1962-го. А в добірці Симоненкових віршів у «Дніпрі» (1962. — № 6. — С. 84–88) вміщений і *Косар*. Усе це — непрямі докази на користь авторського датування — 28. I. 62 р. (ЗМЛ/39).

До сусловів (26. III. [19]62). ЗМЛ/52–53. Вірш початково не мав назви, записаний одразу ж під попереднім — *Пересторога славолюбцеві* — як його тематичне продовження. Окрема назва — [10, 62]. Закреслений автором слабший варіант другої строфи: *Вона словесні розметас шати, / Брехно й облуду спонелить дотла / Ви перед нею будете стояти / Роздлані суворо дозола*. Варіанти останніх рядків: *Не в тогах слів / В купальниках зі справ. — У шортиках* <...>; остаточний, найліпший: *У трусиках зі справ* <...>.

«Загубив роззява м'яч...» (30. III. [19]62). ЗМЛ/45, 53. Останній рядок: *Ти ж розсівся на м'ячі!*. Помилка у «Спадщині» [15; т. 1, кн. 1, 309]: *Ти ж розстався на м'ячі!*. робить і без того слабенький вірш безглуздим.

«У душі моїй...» (30. III. [19]62). ЗМЛ/54. Варіанти пошуків: *У душі моїй місця немає туманам, / У душі моїй сонце блакитне пала, У душі моїй — радість* — усе закреслено хвилястою лінією; *...сонце блакитне буя* — виправлено рукою Симоненка на *червоне*, бо далі — *голубим океаном; А над нами / туманів розтерзане клоччя — А навколо тумани — Облягли нас тумани* <...>; *Я вродливий, / бо я говорю із тобою / про жагуче смішне прозоре непотрібне голодне... — ...жагуче кохання мос*. Наявність цих правок, як і авторського датування, спростовує наведену В. Гончаренком та ін. дату написання вірша (10. 05. 1957). Не могло це бути й первісним задумом чи начерком майже п'ятирічної давнини, оскільки на його сліди натрапляємо в іншому чорновому автографі того ж таки 1962 р. (№10/10): «*Очі — вікна / моєї душі, / У душі моїй / світло, / дивись мені / в очі*».

Догматики. 6. V. [19]62. ЗМЛ. — С. 59. Виправляємо пізніші друковані спрощення: (замість *Втупили...* — *Втупили*, замість *їх ріллі* — *ріллю їх*). На с. 58 — закреслений автором варіант з іншим, не менш вдалим, метафоричним завершенням: *Втупився в землю. Порожні очі. / На голові — сива рілля, / Сонце добро в неї сяєть хоче — / Не дозволя. / І добуває з прискринка охоче / Тарілку бриля.*

«Я чекав тебе з хмари рожево-ніжної...» (4–6. V. [19]62). ЗМЛ/59. Найцікавіша з авторських правок: 19 *Тій земній, молодій, знад-ливій, чарівній* — *соромливій, жагучій жіночості, / Що красою життя — материнством стає.*

Лебеді материнства [не пізніше 13. V. 1962]. ЗМЛ. — С. 47–49, 60–61. Рукописні варіанти назви — *Рожеві лебеді; Відкриття Батьківщини*. На с. 49, після закінчення чорнового варіанта, записано катрен, що ніби розтлумачує попередній текст: *Співають вервечки сиві, / А лебеді на стіні — / То матері мрії красиві, / Її коліскові пісні.* Між С. 49 і 60 — ще кілька віршів (*Я думав у ночі осінні* — тільки один рядок, потім стане **«Я чую у ночі осінні...»**), з варіантами, але вже після остаточного тексту *Лебедів материнства* — 13.V.62); є закреслений вірш **«Я не раз цілував мозолясті руки...»** — С. 55, тут же й початок вірша **«Я чекав тебе з хмари рожево-ніжної...»** (на с. 57 — майже начисто) та ін. Усе це дає підстави орієнтовно датувати завершення *Лебедів материнства* і ставить під сумнів наведену В. Гончаренком та ін. дату (12–17. 04.1962). [Докладніший текстологічний аналіз варіантів див.: 21, 63–65].

«У маленьких очах відбивається світ...». Виправлені автором попередні варіанти: 1 *У дитячих очах <...>*. 2 *Білі хмари і євнї срібні ріки 5 Скільки брижає з їхніх злищ В них — червона печаль зірниць 12 Не відіб'ється в них ніколи. Хай у них не тремтить ніколи.* 4-ту строфу автор закреслив, оскільки вона пробуксовувала на висловленому в попередніх строфах, та ще й ідеологізувала «стартами», проте друковані видання, починаючи з [13], її вмщують. Лепше подавати лише в примітках:

Хай в маленьких очах відбивається світ
Од маленьких ромашок до стартів великих,
Хай в них світиться синій зеніт,
А не жах од побойц диких.

В. Гончаренко [17, 61] датує цей вірш чотирма роками раніше (24. 05. 1958). Можливо, це дата першопощтовху (син Олесь народився 22. II. 1958), однак щойно наведений рух тексту та місце запису в зошиті (ЗМЛ/63, поряд із «Лебедями материнства») дає підстави виводити орієнтовну дату завершення роботи над твором не раніше від 17. V. 1962.

«Можє, так і треба неодмінно...». Джерело тексту — лист до О. Щербаня від 11. VI. 1962. Первісний варіант 2-го рядка — *Як чинить уже звикли ми <...>* — автор виправив сам: *Як ро-*

бить давно вже звикли ми <...>. Виправлено й два завершальні рядки — *Тож безсмертні! Станьте на коліна / Перед нами, смертними людьми <...>* — *Генї! Безсмертні! На коліна / Станьте перед смертними людьми!* Так і в аудіозапису [6].

Український Лев. [Літо 1962]. ЗМЛ/71. Гіпотетичне датування — за часом поїздки автора до Львова, пов'язаної з підготовкою прозової збірки «Вино з троянд». Вірш увиходив до рубрики «Поезії, заборонені в УРСР» [8]. У «Лебедях...» [11] опублікований без заголовка та 4-ї строфи.

Поруч із 2-м катреном — спроби «оправдання» міст без пам'яті: *Та чи варто ганьбити за це й докоряти / Що їх зрадою докоряти / Що в них племені роду питати / Що об'їмєся блекоти* Після двох перших катренів: *Хай над ними клубками качаються ночі*

Варіанти публікації [8]: 6 *Є леви, що мурликають, ніби коти*, 10 *Бо мені трішечки повезло: 11 Я побачив у Львові Шашкевича очі, 12 Кривоносові плечі, Франкове чоло 14 Епіцентре моїх радощів і надій, 18 Від степів, де Славута легенду снус, 19 Щоби серце твоє одчайдушне левине <...>*. Найістотніша серед відмінностей — пізніший варіант *Мицкевича очі*.

Засівна (11. 07. 1962). Текст пісні опубліковано в ЧП (1962. — 18 серп.). А 18. III. 1963 її ще раз уміщено в рубриці «Кращі пісні нашого конкурсу» (муз. І. Маркотенка). Рукописна передісторія охоплює кілька глибших за світобаченням рядків: *Набубнявіли зорі, / Як вологе зерно. // Простелилися ниви, / Як думок полотню Зерно схоже на серце* (ЗМЛ/45, 46). А далі — початок вірша урбаністичної тематики:

Вечір в білих закапелках кублиться.
Ліхтарі до будинків шуляться
Тротуар од дощів намок
Тут схрестились чотири вулиці —
Перехрестя моїх думок
Тут людей і тепла небагато

Написано майже без розділових знаків, отже, швидко, експромтом, і закреслено всі п'ять рядків однією хвилястою лінією. А вже після цього — як психологічна противага — «сільська» *Засівна*.

«Ну скажи — хіба це фантастично...» (24. IX. [19]62). ЗМЛ/81. Перший рядок автографа та збірки [10, 76] саме такий (у наступних — *...не фантастично*). У рукописі закреслено 6-й і 7-й рядки: *Ми не вічні, / Смертні ми, як зорі.* Первісний варіант фіналу: *Скільки раз це бачили світи! / Але ми з тобою... / Ми не вічні, / Ми з тобою просто — я і ти... / І тому для мене фантастично, / Що зустрілись двоє — / Я і Ти.*

Одинока матір (10. X. [19]62). ЗМЛ/142. У верстці [10, 24] в останньому рядку було вилучено епітет: *Благословив [розстріляний] народ.* Попередні варіанти рядків, виправлені автором: *27 Ридали божевільно солов'ї — Скажено реготали солдов'ї 43 Сіють німби муки і скорбот <...>*.

Злодій. В. Гочаренко [17, 125] та ін. датують вірш 12.10.1962. Є. Дудар [9, 728] категорично стверджує, що автор читав йому Злодія восени 1961 р. Отже, в датуванні можлива помилка на рік. У тексті, прочитаному Є. Дударем з пам'яті, є кілька відмінностей: 14 *Тақ* воно, так, — у кулак кахикав <...>; 21 *Сором в обличчя мені клює* <...>; 24 *Хто обікрав і обскуб його душу?* 25 *Хто його совісті крила зламав?* 28 *Що крила обрізали дядьковій вірі* 32 *Доказів Мало? Докази будуть* <...>. Отже, пізніші варіанти (окрім, хіба що, *плює* замість *клює*) спрямовані на употужнення естетики «земного тяжіння»: замість *крила зламав* — *руки зв'язав*, замість *крила обрізали* — *в'язи скрутили*. У БЧ [8, 189] — помилковий варіант рядка 20: *Дали б той клунок мені на плечі* <...>. Треба: *Давить той клунок* <...>.

Некролог кукурудзяному качанові, що згнив на заготпункті (10. X. [19]62). ЗМЛ/149–150. У БЧ [8, 191–192] — в рубриці «Поезії, заборонені в УРСР». Варіанти автографа, правлені автором: *Не треба музики. / Іржавійте, оркестри! / Оратори, ковітніть свої слова! // Не треба музики. / Іржавійте, оркестри! / Позбавте вуха плачу і кричань / В труні лежить не вождь / і не маєстр, / А просто — / кукурудзяний качан // Не чути музики голосін* — і далі за відомим тек-

стом. *Покритий ціллю, / Гнилизною взятий / В бажно замурзаний / В труні лежить качан* і тільки після цього записано заголовок. Наступні варіанти пошуку оптимального тексту: *Умер качан / І я ридати кричати мушу. // Качанику, / За що тебе згноїли? / Качанику, / Кому ти завинив? / Качанику <...>. Я ненавиджу вас, / Прокляті лицедії <...>.*

Пробіснувались хуртовини й тучі (Б/д). Опис пори року, передчуття близької смерті, художня довершеність засвідчують: можливо, цей вірш був останнім у поета. Помер опівночі з 13 на 14 грудня 1963 р.

О люди, де ви? Збили бурі з ніг?

Тоді навіщо сам себе я мучу,

Якщо весь білий світ у білім сні?

Якщо вже вас не витягне й бульдозер

Із теплих закапелків тихих днів

Збайдужен край свій вирвати з морозів,

Щоб він зі сплячки лунко забринів

І забудьнів у юній круговерті...

А сніг скрипить. Невже це кроки смерті?

Ми обмежилися стислим аналізом показових текстологічно-стильових колізій, до того ж лише в ліриці В. Симоненка. Хай це буде черговим нагадуванням про потребу готувати академічне видання творів письменника.

Література

1. Гальченко С. Текстологія поетичних творів П. Г. Тичини : Монографія. — К.: Наук. думка, 1990.— 130 с.
2. Гнатюк М. М. Юрій Яновський: текст і авантекст : Монографія. — К.; Ніжин : ТОВ «Вид-во “Аспект-Поліграф”», 2006. — 328 с.
3. Бородін В. Про поняття «текст» у текстології // Рад. літературознавство. — 1980. — №10. — С.64–74.
4. Буряченко С. Кризь болотну тишу — до весняного грому: Спогади про Василя Симоненка / Перед. сл. А. Ткаченка. — К.: Смолоскип, 2001. — 124 с.
5. Василь Симоненко: «Україно, ти моя молитва...» : Біобібліограф. нарис / Авт. нарису Л. Тарнашинська; бібліограф-упоряд. Г.Гамалій; Наук. ред. В. Кононенко; Нац. парлам. б-ка України. — К., 2007. — 119 с.
6. Живий голос Василя Симоненка : Аудіодиск : Читає В. Симоненко. — Вид. Фонду М. Томенка «Справедлива країна» та Нац. радіокомпанії України. — К., 2008.
7. Неживий О. Григорій Тютюнник: текстологічна та джерелознавча проблематика життя і творчості : Монографія. — Луганськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. — 272 с.
8. Симоненко В. Берег чекань / Вступ. ст., вибір і комент. І. Кошелівця. — [Нью-Йорк] : Пролог, 1965. — 223 с.; 2-е вид., доп. — Мюнхен : Сучасність, 1973. — 310 с.; Перевид. К.: Наук. думка, 2001. — 246 с.
9. Симоненко В. Вибрані твори / Упоряд. Анатолій Ткаченко, Дана Ткаченко. — К.: Смолоскип, 2010. — 852 с.
10. Симоненко В. Земне тяжіння: Поезії / Передм. М. Сомы; Ред. М. Литвинець. — К.: Молодь, 1964. — 119 с.
11. Симоненко В. Лебеді материнства / Передм. О. Гончара; Ред. В. Затулівітер. — К.: Молодь, 1981. — 344 с.
12. Симоненко В. На схрещених мечях : Вибр. твори / Передм. О. Гончара; Післямова, упоряд. і комент. В. Костюченка. — К.: Пульсари, 2004. — 382 с.
13. Симоненко В. Поезії / Вступ. ст. Б. Олійника. — К.: Молодь, 1966. — 206 с.
14. Симоненко В. Поезії / Упорядкув. та прим. В. В. Біленка; Вступ. ст. О. Гончара. — К.: Рад. письм., 1984. — 246 с.
15. Симоненко В. Спадщина : У 2 т., [4 кн.] / Упорядкув., предм., алф. показч., підбір світлин В. Яременка. — К.: ДП «Видавничий дім “Персонал”», 2008. — Т. 1 : Поезія. — Кн. 1. — 464 с.: іл.; Т. 1 : Поезія. — Кн. 2. — 336 с.: іл.; Т. 2: Проза. — Кн. 1. — 464 с.: іл.; Т. 2 : Проза. — Кн. 2. — 494 с.: іл.

16. *Симоненко В.* Твори : У 2 т. — Черкаси: Брама–Україна, 2004. — Т. 1 : Поезії. Проза / Упоряд.: Г. П. Білоус, О. К. Лищенко; Вступ. ст. І. Дзюби. — 424 с.; Т. 2 : Статті. Рецензії. Нариси. Виступи. Листи. Автографи. Документи / Упоряд. і передм. Г. В. Суховершко; упоряд. П. М. Жук, Т. А. Клименко, С. І. Кривенко та ін.; Післямова В. Жука. — 320 с.

17. *Симоненко В.* Ти знаєш, що ти — людина / Упоряд., вступ. ст. В. А. Гончаренка. — К.: Наук. думка, 2001. — 294 с.

18. *Симоненко В.* Тиша і грім / Післям. С. Крижанівського. — К.: Держлітвидав України, 1962. — 160 с.

19. *Симоненко В.* У твоєму імені живу : Зб. / Упоряд. В. Яременка; Передм. О. Гончара. — К.: Веселка, 1994. — 381 с.; 2-е вид., доповн. й переробл., 2003.

20. *Ткаченко А.* Василь Симоненко : Нарис життя і творчості. — К.: Дніпро, 1990. — 312 с.

Ткаченко А., Ткаченко Д.

Движение текста к художественной оптимальности (на материале изданий В.Симоненко)

Аннотация: Семиологическое понимание текстологии, абсолютизируя понятие текста, включает и герменевтику, и культурологический структурализм, и постструктурализм. Не возражая против такого подхода, авторы статьи развивают современное филологическое понимание текстологии как базовой отрасли литературоведения, особенно актуальной в современных условиях. Не менее актуальным становится и стилистический аспект движения текста в сторону художественной оптимальности. Эти положения иллюстрируются с помощью анализа изданий наследия В. Симоненко.

Ключевые слова: текст, произведение, стиль, авторская интенция, художественно оптимальный вариант текста.

A. Tkachenko, D. Tkachenko

Text Movement to the Fictional Optimum (Based on the Material V.Symonenko's Editions)

Summary: The semiological understanding of the textual study involves hermeneutics and culturological structuralism and poststructuralism generalizing the notion of the text. While not denying this approach the authors of the article open philological understanding of the textual study as a basic field of study of literature which is especially topical in modern conditions. The stylistic aspect of the text movement to the fictional optimum is actual as well. These provisions are illustrated with the analysis of V. Symonenko's heritage publications.

Keywords: text, composition, style, author's intention, artistically optimum variant of the text.

Ткаченко Анатолій – доктор філологічних наук, професор Інституту філології КНУ ім. Т.Г.Шевченка.

Ткаченко Дана – аспірантка Інституту філології КНУ ім. Т.Г.Шевченка.